

CÁI TÔI TÍCH CỰC DƯỚI GÓC NHÌN KỸ NĂNG MỀM

Hồ Thị Thủy

Khoa Khoa học Cơ bản

Trong bản trường ca “Thần Khúc” của tác giả Đan-tê – nhà thơ vĩ đại của nước Ý và thế giới – có một chương viết về cảnh địa ngục. Ở đó, có phòng giam dành cho kẻ trộm cắp, có phòng giam dành cho kẻ giết người, còn có phòng giam dành cho kẻ không có cái Tôi. Điều đó cho thấy cái Tôi đã được nhân loại coi trọng từ ngày xưa.

Bài viết này sẽ giới thiệu sơ lược về cái Tôi qua các thời đại và cái Tôi tích cực dưới góc nhìn kỹ năng mềm ở thời hiện tại.

Ở thời Cổ đại, khi con người vừa bước qua thời nguyên thủy, bước vào thời kỳ chiếm hữu nô lệ, cái Tôi cá nhân dường như chỉ được sơ khởi hình thành ở tầng lớp chủ nô, lãnh chúa. Cái Tôi ấy đồng nghĩa với chiếm hữu lãnh thổ, chiếm hữu phụ nữ, chiếm hữu nô lệ. Quyền lực ấy chỉ một số ít người được có. Còn lại, không ai có quyền quyết định cho số phận của chính mình. Nói đúng hơn, cái Tôi chỉ có ở một số ít người; đại đa số không có cái Tôi.

Đến thời Trung đại, thời phong kiến. Đây là thời kỳ mà xã hội Việt Nam ảnh hưởng sâu sắc văn hóa Trung Hoa, đặc biệt là tư tưởng Nho giáo của Khổng Tử. Trong xã hội đó, cái Tôi cá nhân bị phong tỏa bởi *Tam cương, Ngũ thường*. Nghĩa là, Quân – Sư – Phụ ba sợi dây trói buộc tất cả các mối quan hệ trong xã hội. Quân xử thần tử, thần bất tử bất trung; phụ xử tử trung, tử bất trung bất hiếu. Bởi vì, bách tính là của một người, người ấy là Vua. Nhân – Nghĩa – Lễ - Trí – Tín là năm phẩm chất bủa vây mọi cách ứng xử của con người. Trong xã hội đó, chỉ có hai đối tượng nhân sinh ấy là nam nhi – đáng trọng phu; nữ nhi – phận liễu bồ. Đã là “đáng trọng phu” thì phải gắn với “nợ tang bồng”

Vòng trời đất dọc ngang, ngang dọc

Nợ tang bồng vay trả, trả vay

Chí làm trai Nam Bắc Đông Tây

Cho phi sức vẫy vùng trong bốn bể

(Nguyễn Công Trứ)

Còn “phận liễu bồ” thì phải ràng buộc với *tam tông, tứ đức*: Tại gia tòng phụ, xuất giá tòng phu, phu tử tòng tử. Nữ nhi phải đạt chuẩn mực Công – Dung – Ngôn – Hạnh. Cái Tôi cá nhân hoàn toàn bị phủ nhận, chỉ có cái Ta của những chức trách, bốn phận đã được quy ước sẵn. Cái Tôi chỉ có một người được sở hữu, được thể hiện. Người ấy là Vua. Chính điều này đã tạo ra sự ngột ngạt của cả xã hội trong cả nghìn năm.

Đầu thế kỷ XX đến 1945, cùng với sự bình định An Nam và các cuộc khai thác thuộc địa của thực dân Pháp, xã hội Việt Nam có một trào lưu Tây học. Họ là những thanh niên thuộc tầng lớp trung và thượng lưu, du học ở Pháp. Khi trở về, họ mang theo tư tưởng và văn hóa phương Tây. Nhờ vậy, xã hội Việt Nam dần ra khỏi vùng ảnh hưởng của văn hóa Trung Hoa. Cùng với sự ảnh hưởng văn hóa phương Tây là nhu cầu được khẳng định cái Tôi cá nhân. Tư tưởng này thể hiện rõ nhất trong trào lưu văn học với những cái tên quen thuộc như *Thơ Mới* hay *Tự lực văn đoàn*. Trào lưu văn học này đòi được khẳng định cái Tôi, bản ngã. Đó là đòi quyền tự do yêu đương, quyền tự định đoạt hạnh phúc lứa đôi, quyền tự do khẳng định cảm hứng sáng tác của mỗi cá thể... Có thể nói, trong xã hội Việt Nam chưa bao giờ có được tiếng nói mạnh mẽ đòi quyền cá nhân như vậy. Nhà phê bình Hoài Thanh đã viết: “Xã hội Việt Nam xưa không có cá nhân, chỉ có đoàn thể. Lớn thì quốc gia, nhỏ thì gia đình. Khi cái Tôi đến với thơ ca cũng là đến với thanh niên Việt. Tâm hồn họ xôn xao, họ có dịp ngó trời cao đất rộng. Chưa bao giờ có như vậy ở chốn nước non lặng lẽ này”.

Tuy nhiên, càng về sau cái Tôi đó càng cô đơn lạnh lẽo, sâu khổ. Bởi vì, họ đi tìm một cái Tôi cá nhân tuyệt đối. Cho nên, từ chỗ giải phóng con người trong các sợi dây ràng buộc bởi cái Ta thì cái Tôi lúc này quá bé nhỏ, tiêu cực và yếu đuối.

Trong hai cuộc kháng chiến vệ quốc vĩ đại, cái Tôi cá nhân một lần nữa lại có sự thay đổi. Đó là cái Tôi gắn với vận mệnh của Đất Nước, vận mệnh của Nhân Dân, là cái Tôi mang tính sử thi.

Thời đại ngày nay, thời đại của hội nhập, của công nghiệp 4.0, cái Tôi lại một lần nữa có sự thay đổi về nội hàm của nó. Bài viết này xin đi sâu vào cái Tôi tích cực dưới góc nhìn của Kỹ năng mềm. Bởi vì, sự hội nhập kinh tế đồng thời cũng đưa đến cho xã hội Việt Nam cả sự hội nhập về văn hóa ứng xử, văn hóa giao tiếp v.v. Trong cuộc hội nhập ấy có cả sự cạnh tranh rất khốc liệt trên nhiều bình diện của xã hội. Cái Tôi cá nhân tuyệt đối sẽ không có chỗ đứng, sẽ bị “bức tử”. Chỉ có hợp tác, teamwork, hội nhập mới có thể tồn tại và phát triển trong bối cảnh hiện tại. Cái Tôi ở đây phải đặt trong lợi ích nhiều chiều: lợi ích của chính bản thân, lợi ích của khách hàng, lợi ích của đối tác, lợi ích của môi trường, cả xã hội. Trong trường hợp này, có thể hiểu rằng cái Tôi cá nhân được xác định ở vị trí trung tâm mà xung quanh là các mối quan hệ khác như đã kể trên.

Thực ra, cái Tôi cá nhân được mở rộng hơn một cá thể. Tất cả những gì thuộc về gia đình, tài sản của cái Tôi đó cũng chính là Tôi. Ai động đến “con tôi”, “chiếc xe của tôi”, “cái nhà của tôi” cũng có nghĩa là động đến Tôi. Nhưng rộng hơn thế, thành công hay thất bại của Tôi cũng chính là thành công hay thất bại của đồng nghiệp, của khách hàng, đối tác, và của cả thế giới. Ngược lại, thành công hay thất bại của tất cả họ cũng là của Tôi.

Chúng ta đang sống trong giai đoạn mà Mẹ Thiên Nhiên nổi giận và đại dịch Covid-19 hoành hành khắp thế giới. Hệ lụy của nó là kinh tế đình trệ, phá sản, thất nghiệp, chết người... Thậm chí, Covid-19 còn kéo theo cả sự khủng hoảng chính trị của một số nước lớn. Bên cạnh đó là các thảm họa động đất, núi lửa phun trào, mưa lớn kéo dài và những cơn lốc xoáy khổng lồ, những hiện tượng kỳ lạ chưa bao giờ xảy ra trong hàng trăm năm. Thảm họa này là hệ quả từ sự hủy hoại môi trường, từ chiến tranh, từ sự thù hận của con người, đến lượt con người phải hứng chịu. Và dĩ nhiên, nó không trừ một ai. Cũng có nghĩa là không có cái Tôi riêng lẻ. Nếu có một ngày trái đất bị hủy diệt thì hiển nhiên không còn một ai để thể hiện cái Tôi cá nhân. Điều đó cho thấy, trong xã hội ngày nay, cái Tôi phải đặt trong mối quan hệ đa chiều, cái Tôi “ở giữa” hay còn gọi là “mô hình Tôi nông âm tình người”. Đó chính là cái Tôi tích cực.

Trong kinh doanh, có bốn nhóm chịu sự tác động qua lại rất khăng khít: *Thế giới, Khách hàng, Đồng nghiệp, Nhà cung cấp* và Tôi. Bốn nhóm này ở ngoài bản thân Tôi, nhưng Tôi là nhân tố ở chính giữa. Đề dự án của Tôi hoàn thành chắc chắn Tôi không thể hưởng vào riêng Tôi mà phải hưởng tới sự thành công của *Khách hàng, Đồng nghiệp, Nhà cung cấp và Thế giới*. Sau đó, sự thành công của Tôi sẽ xảy ra theo cách riêng của nó. Cũng như người nông dân Tây Tạng thường nói: “Anh ấy trồng ngô thì chắc chắn sẽ gặt thêm cả cỏ khô”. Cái Tôi cá nhân này đã gửi sự quan tâm đến bốn phía, gửi thành công đến bốn phía và đến lượt nó sẽ nhận được sự thành công dội về. Đó cũng là cái Tôi tích cực.

Nói rõ hơn, cái Tôi trong “mạng lưới” này phải chủ động. Mọi thứ phải bắt đầu từ Tôi. Sẽ chẳng có sự đồng vọng nào quay trở lại với bạn nếu bạn không chủ động tạo ra trước một thanh âm dù rất nhỏ. Tất cả thành công đều xuất phát từ phía bạn. Bạn phải khởi phát động thái đầu tiên. Một cách đơn phương, bạn phải khởi tạo và khiến những đối tác trong kinh doanh của mình thành công. Đây là sự tác động qua lại, hai chiều giữa Tôi và các nhân tố *Khách hàng, Đồng nghiệp, Nhà cung cấp và Thế giới*.

Mặt khác, bốn nhóm xung quanh Tôi cũng không chỉ có riêng mối quan hệ với Tôi và cũng không tồn tại độc lập mà đến lượt chúng cũng có mối quan hệ với nhau, sự tác động qua lại lẫn nhau. Và đó là mối quan hệ nhân quả. Muốn có kết quả nào thì phải tạo nguyên nhân tương ứng. Xưa Khổng Tử nói: “kỷ sở bất dục, vật thi ư nhân” nghĩa là mình không muốn cái gì thì

đừng đưa cái đó cho người khác. Điều này cũng đúng trong mối quan hệ qua lại giữa cái Tôi với những yếu tố tồn tại xung quanh và giữa các yếu tố đó với nhau.

Trong thời đại hội nhập, ở cấp độ vĩ mô, Nhà Nước ta chủ trương “hội nhập chứ không hòa tan” nghĩa là đặt cái Tôi – Dân tộc - trong sự hội nhập nhưng không đánh mất cái Tôi – bản sắc dân tộc. Đó cũng là một cái Tôi biện chứng, cái Tôi tích cực vậy.

Khẳng định cái Tôi cá nhân là một nhu cầu rất nhân văn. Nhưng cái Tôi biện chứng, cái Tôi hội nhập và cái Tôi tích cực trong mối quan hệ đa chiều là cách vừa giúp cá nhân phát triển đồng thời giúp cho cả xã hội, cả thế giới cùng phát triển.